

А. І. ЛЯШЭНКА
(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

ПЭНДЗЛЕМ І СЛОВАМ:ВОБРАЗ МАСТАКА Ё ПАЭЗІІ Г. ГОВАРА

Артыкул прысвечаны беларускаму мастаку, паэту і вынаходніку Генадзю Говару. У артыкуле разглядаецца творчы шлях і асаблівасці творчай дзейнасці беларускага паэта і жывапісца. Аналізуецца зборнік паэзіі Г. Говара “Дзякуй”, ягонне вершы прысвечаныя беларускім дзеячам мастацтва.

Беларускі мастак, паэт і вынаходнік Говар Генадзь Васільевіч нарадзіўся ў 1945 годзе ў Жлобіне, аднак з пяцігадовага ўзросту жыве ў паэтычным раёне Гомеля – Новабеліцы. Жыццёвы і творчы шлях адметнай у многім асобы даволі пакручасты і адметны.

Ён працаваў электраманцёрам на “Лесахімкамбінаце”, пры гэтым адначасова вучыўся ў гомельскай сярэдняй школе рабочай моладзі № 2, якую скончыў у 1961 годзе. Будучую прафесію выбіраў нядоўга: ў 1963 годзе паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча, а затым, пасля службы ў войску, у 1970 годзе, атрымаў дыплом Каўнаскага тэхнікума прыкладнога мастацтва імя С. Жукаса. Аднак цягнула на радзіму, таму Г. Говар быў накіраваны на працу ў гомельскі камбінат “Мастацтва” Беларускага саюза мастакоў. Якраз з гэтага часу жывапісец пачаў удзельнічаць у мастацкіх выставах.

Творчая палітра Генадзя Говара багатая і разнастайная: з вялікага пераліку ягонных творчых тэхнік вылучаюцца акварэль і пастэль, афорты і экслібрысы, плакаты і нават карыкатуры. Найбольш вядомыя мастацкія работы жывапісца – “Чэрвень 1941-га”, “Памяць”, “Цішыня”, “Гомельскі парк”, цыкл графічных работ “Рысы эры”, “Асэнсаванне часу”.

Якраз “час” ва ўсіх ягонных праявах і становіцца сімвалам творчасці мастака, здольнага імгненна адраагаваць на змены ў грамадстве. Так, амаль адразу пасля тэхналагічнай катастрофы веку Г. Говар стварыў трыпціх “Чарнобыль”, у які ўвайшлі карціны “На Палессі ціха-ціха...”, “Прыпяць – горад-прывід”, “Цішыня”.

Генадзь Васільевіч – майстар пейзажа. Ён і пачынаў з паэтычных замалёвак ускраін г. Гомеля і Жлобіна, дзе прайшло яго маленства, а затым пачаў увасабляць краявіды Мазыршчыны, Жлобіншчыны, Тураўшчыны (карціны “Рака Сож”, “На Іпуці”, “Ля возера”, “Па вясновай вадзе”). Кампазіцыі мастака цалкам пазбаўлены сацыяльнага падтэксту, яны камерныя, аптымістычныя, бо у іх ён апявае някідкую прыгажосць беларускага краю.

На Палессі паветра празрыстае,

Жыватворнае, шчодро-гаючае...

На Палессі вада серабрыстая,

Трапяткая, крыштальна-крынічная... [1, с. 4].

У канцы 90-х - пачатку 2000-х гадоў Г. Говар стварыў графічную панараму дваццаці стагоддзяў, якая ўяўляе сабой цыкл з 20-ці работ, які ўвайшоў у экспазіцыю перасоўнай выставы “Па гомельскім Палессі”. У 2007–2009 гадах гэтая перасоўная выстава пабывала ва ўсіх раёнах Гомельскай вобласці.

Творы выяўленчага мастацтва Г. Говара захоўваюцца ў фондах Беларускага саюза мастакоў, Музея сучаснага мастацтва ў г. Мінску, музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, Мазырскага краязнаўчага музея, у прыватных калекцыях у Германіі, Балгарыі, Венгрыі, Румыніі і Польшчы. Літаральна на днях была адкрыта яго персанальная выстава ў Гомельскай галерэі імя Г. Вашчанкі і ў Прэзідэнцкай бібліятэцы. Сумесна з гомельскім пісьменнікам Васілём Ткачовым Г. Говар выдаў кнігу “Вячыстыя лясы Гомельшчыны” (2005), у якой ён раскажаў пра работнікаў лясной гаспадаркі рэгіёна. Яскравы і тэмпераментны публіцыст Генадзь Говар, якому баліць

душа за ўсё жывое на гэтай зямлі, падрыхтаваў кнігу “Дарогі і людзі”, у якой гаворка найперш ідзе не аб дарожнай гаспадарцы, а аб людзях, што ходзяць па іх.

З самага пачатку сваёй творчай дзейнасці адметны творца службы і Паэзіі. Так, ён стварыў цэлую серыю партрэтаў беларускіх пісьменнікаў: Міхася Башлакова, Юрыя Фатнева, Анатоля Вярцінскага, Віктара Карамазова, Алеся Петрушкевіча, Аляксандра Капусціна, Івана Штэйнера, Алега Ананьева і іншых.

Г. Говар з’яўляецца аўтарам такіх кніг паэзіі, як “Мае абпаленыя крылы” (1998), “Мой нечаканы вершапад” (2000), “Незамгнёная ўсмешка” (2002), “Князь-возера” (2002), “Ты мяне пацалавала” (2007), “Акунёўская бітва”, “Мо і так...” (2012), калектыўных зборнікаў і шматлікіх публікацый у перыядычным друку. Ён з’яўляецца лаўрэатам літаратурных прэмій памяці Івана Мележа, М. Доўнар-Запольскага (Беларусь) і Баяна (Расія).

Хаця Генадзь Говар з’яўляецца членам Беларускага саюза мастакоў з 1990 г., а сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі толькі з 2003 г., цяжка сказаць, якая муза для яго галоўнейшая. Тым болей, што з 2012 года плённа працуе адказным сакратаром Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў. Паяднаў няўлоўнае. У адной асобе спалучыліся жывапісец фарбамі і жывапісец словам. Гэтыя дзве іпастасі адзінай творчай натуры шмат у чым дапаўняюць, узбагачаюць, падчас нават правакуюць адна адну.

Але не павінна ў нас скласціся ўражанне, што Генадзь Говар толькі жывапісец – пэндзлем ці словам. У многіх сваіх лірычных творах ён выступае як філосаф, невыпадкова некаторыя ягоныя катрэны, дзе аўтар аналізуе сутнасць быцця, нагадваюць славутыя рубай А. Хаяма [1, с. 4].

Як сказаў Іван Штэйнер, даволі часта Генадзь Говар прызнаецца, што яму цесна на напярэтым палатне, бо ў спалучэннях колераў – маўклівасць. Фантазію мастака стрымлівае фармат будучай карціны, ён падобны да рамы, што вымушана абяжоўвае будучы вынік. Выратаванне адно: умоўнасць павінна перамагчы рэальнае, а таму акрыленая душа павінна вандраваць-блукіць па праменні паэзіі. Але затым не хапае рэальнай выяўленчай асновы. Вось чаму для поўнай рэалізацыі выяўленчай мроі наобходна даткнуцца думкай-пэндзлем да палітры-мовы роснай [2, с. 119].

У 2022 г. Генадзь Говар выдаў зборнік паэзіі “Дзякуй!”, якім яшчэ раз паказаў сваё бачанне свету і яго мастацкага ўвасаблення. Апошняя падчас рэалізуецца праз зварот да слынных мастакоў гомельскай зямлі, якія ўжо адышлі ў іншы сусвет. Сярод іх вершы “На Брагіны”, “Рэчыцкі Эдэльвейс”, “На спатканне”. Першы прысвечаны народнаму мастаку, вялікаму майстру Гаўрыле Вашчанку, які з’яўляецца адным з самых яркіх прадстаўнікоў беларускага станковага жывапісу. Паэт апісвае родныя мясціны Гаўрыіла Вашчанкі на берэзе Брагіні, якая, як і сотні гадоў таму, імкнецца да Дняпра. Аднак твор надзвычай сумны, бо хоць і стаяць тыя самыя камарынскія лясы, руіны былых маёнткаў, усё, што раней было жывым у гэтым краі, “знікла ў нябыт кудысьці...”. Пра беларускага мастака А. Ісачова напісана вельмі многа, нават выйшлі тужлівыя аповесці, прысвечаныя памяці творцы са складаным лёсам, большая частка карцін якога не знайшла прызнання ў краіне. А цяпер яны каштуюць ледзь не мільёны даляраў. Г. Говар знаходзіць той ключык, які адкрывае таямніцу мастака. Ён расказвае пра розныя кветкі, што жывуць у векавой згодзе на лугах і палях прыдняпроўскай зямлі і не могуць адна на адну наглядзецца:

Карагоды рамонкаў, валошак, ільну...

Кураслепу святло, дзьмухаўцоў віртуальнасць...

Пчолы песцілі іх і чмялі павідну,

А набыты нектар меў заўжды актуальнасць... [1, с. 61].

А далей здарылася нечаканае. Паэт параўноўвае спадчыну майстра з чужой кветкай, якая зазіхацела на родных загонах:

Але здарыўся цуд – расквітнеў Эдэльвейс

Сярод зырккіх шматколёрных кветак...

І травой стаў маленькі бярозавы лес...

Эверэстам – маленькі палетак... [1, с. 61].

Замалёўка “На спатканні” прысвечана беларускаму скульптару Зміцеру Папову, які атрымаў поспех у галіне станковай, манументальнай, дэкаратыўна-паркавай скульптуры і дробнай пластыкі. Ягонья творы, увасобленыя ў бронзе, не толькі ўпрыгожваюць Гомель, але і з’яўляюцца ягоным сімвалам. Генадзь Говар стварае фантастычную сітуацыю, нібыта лірычны герой вандруе па горадзе з легендарнай княгіняй Ірынай. А на вуліцы, названай у яго гонар, гучыць анёлскі спеў. У фэнтэзійным сусвеце бронзавая выява можа ўзлятаць пёркай, а на спатканне да яе ідзе і сумленне, і шчырасць маўкліва...

Паэт Генадзь Говар будзе працаваць над працягам тэмы мастацтва. Паэтычныя задумы зноў народзяцца, але ўжо на палатне, - пад пэндзлем мастака. Ён іх ужо бачыць у сваім уяўленні. Яны будуць смелымі і мудрымі, закаханымі і самаахвярнымі, як сімвал нашай роднай Бацькаўшчыны. Хочацца пажадаць, каб яму шанцавала і ў радках, і каля мальберта! [2, с. 120].

Спіс літаратуры

1 Говар, Г.В. Дзякуй! : зборнік вершаў / Генадзь Говар. – Гомель : Рэдакцыя газеты “Гомельская праўда”, 2022. – 102 с.

2 Штэйнер, І. Дняпроўскія матывы : нарысы. Лён і нябёсы. Генадзь Говар / пад агульнай рэдакцыяй прафесара І.Ф. Штэйнера. – Гомель : Сож, 2009. – 368 с.

УДК 821.161.3-31*І.Мележ

А. М. МЕЛЬНИКАВА
(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

ВАРТАСЦЬ КЛАСІКІ: “ПАЛЕСКАЯ ХРОНІКА” ІВАНА МЕЛЕЖА

У артыкуле асэнсоўваецца мастацкі патэнцыял класічнага твора беларускай літаратуры – “Палескай хронікі” Івана Мележа, які заключаецца ў адлюстраванні традыцыйнага свету жыцця палешукоў-беларусаў, звычаяў, маралі, этыкі, ключавых вобразаў і архетыпаў нацыянальнага менталітэту, звароце да фундаментальных асноў чалавечага быцця.

Трылогія Івана Мележа “Палеская хроніка” даўно і справядліва мае статус знакавага, класічнага твора беларускай літаратуры, гэта значыць, агульнапрызнанага нацыянальнай супольнасцю. Працуючы над “Палескай хронікай”, І. Мележ ставіў перад сабой задачу адлюстраваць жыццё беларусаў-палешукоў у часы грандыёзных сацыяльных зменаў. Значнасць мастацкай задумы абумовіла адпаведныя прынцыпы ўвасаблення: эпічнасць, грунтоўнасць у апісаннях, маштабнасць праблем. Згодна з дзённікавымі запісамі, чарнавымі накідамі, пісьменнік меркаваў давесці дзеянне твора да пасляваеннага часу, вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Канчатковы варыянт твора павінен быў складацца з пяці-шасці кніг – “Людзі на балоце”, “Подых навальніцы”, “Завеі, снежань”, “За асакою бераг”, “Праўда вясны”, “Звер сочыць з зарасніку”. Але цалкам ажыццявіць задуму І. Мележ не паспеў. Дзеянне ў творы даведзена да часоў калектывізацыі. Былі напісаны тры кнігі – “Людзі на балоце”, “Подых навальніцы”, “Завеі, снежань”. Тым не менш пісьменнік здолеў як на ўзроўні этнічна-ментальнай прасторы, так і на ўзроўні сістэмы вобразаў выявіць надзвычай істотнае – вобраз свету палешукоў-беларусаў, увасобіць нацыянальна-каштоўныя рысы характару, перадаць нацыянальна-ідэнтыфікаваны лад жыцця, паказаць жыццё беларусаў у пераломныя моманты гісторыі.

У трылогіі І. Мележа адлюстраваны традыцыйны свет жыцця беларусаў-палешукоў, звычаі, мараль, этыка, ключавыя вобразы і архетыпы нацыянальнага менталітэту, спецыфіка нацыянальнай аксіялогіі.